

Manuscript Vol. 1.
D. F. F. S.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA

De
PRINCIPII RATIONIS SUFFICIENTIS ADPLICATIONE

Ad
REGNUM MATERIALE & IMMATERIALE

Quam,
Ex mandato Ampliss. Senatus Academici,
AUCTOR

CAROLUS MESTERTON,
RESPONDENTE
NICOLAO AGANDER

WIBURGENSESI,

Publica Bonorum Censura submittit
Die XVIII. Maij MDCCLXLV.

Loco Horisqve consuetis.

ABOÆ, Excud. JOH. KIEMPE, Reg. Ac. Typ.

Præclarissimo Domino Magistro Auctori.

Mortalium plerique immersi jacent vanitatibus, quibus delectari cupiunt, raro per omne vita sua tempus ita sanæ compotes mentis, ut, quem in finem illis in mundo vivere permittatur, rite perpendant. Cæco opinionem & pravarum inclinationum tumultu impediti ad illud, quo eo perduci possent non attendunt. Felicitatem itaque, quamvis justa rerum non instituatur consideratio, se consequi posse sibi persuadent, sed falso. Testatur id vel inquietus ille animus, qui non potest non adesse sub vita vana & profana, etiam si auro esset obducta. Sed dantur tamen hic & illic aliqui, quibus cura cordique est, ad scopum quem Creator illis observandum proposuit, animum actionesq; dirigere. Hi ejus considerant opera, quantaque Auctor, fulgat sapientia bonitate & potentia cernunt discentes magnam esse felicitatem ejus cognoscere perfectiones, incitamenta inde accipere ad faciendum quod illi sic gratum & sic rebus ab eo conditis, ut earum fert finis, in ejus gloriam uti. Horum quo major fuerit numerus, eo adsunt plures, qui aliis etiam ad veram felicitatem possunt monstrare viam. Eorum autem industriam laudibus & premiis non satis ornari posse facile vident veri rerum aestimatores. Ex præsentī Tuō, Præclarissime
Do

Domine Magister, erudito opere illud satis superque patet, Te esse ex numero eorum, qui ut veri possessores vera hujus sunt eruditionis, ita desiderio isto flagrant laude dignissimo, aliorum, quantum in se est mentibus insinuandi, quomodo opera considerare debeant divina, ne frustra & misere in terra versentur. Est Tibi, Praclarissime vir, ea in re tanto major progrediendi facilitas, quanto ampliori Scientiarum instructus es copia. Magnam enim Europae partem peragrans ab Eruditissimis ibidem eruditissima quaeque reportasti quae propria Minerva, adiutore DEO, adaugere non intermisisti, aliaque aduersis in locis docendo instillanda curasti. Qui ergo veram eruditionem, & premia ei respondentia coniungi debere intelligunt, simul perspiciunt, cum Te norunt, quod, quemadmodum principium rationis sufficientis in Physicis adplicandum esse doces, ita quoque in virtutibus Tuis & intellectus & voluntatis, ratio adsit sufficiens, quare tali condecorandus munere, in quo earum radios in Dei gloriam & multorum usum optime spargere queas. Voveo ut longe non absit letus ille dies, quo illud experiaris. Augerebitur inde etiam letitia ejus, qui de celebri & sincero sibi gratulatur amico. Ero Tibi

additissimus

GEORG. EHRENMALM.

À Monsieur CHARLES MESTERTON
Maitre ès Arts, & Auteur de cette Dissertation.

MONSIEUR!

L'Abcille ne se contente pas de trouver une Rose auprès de sa Ruche, elle s'envole, & s'en va bien loin pour amasser la douceur, dont elle se nourrit elle même, & se rend utile aux hommes. Monsieur vous faites tout de même; non content d'avoir vu l'industrie récompensé par le Laurier dans La Patrie, vous vous êtes allé aux pais Etrangers, La vous êtes monté au parnassé, & vous y avez paru avec distinction. Vous en retournez coimblé d'honneur & de Louange; & après 4. ou 5. années d'absence vous revenez avec le Miel & le Nectar succé & ramassé dans les gazons fleuris de minerve. L'Ouvrage, qu' a present vous mettez au jour, en est une preuve essentielle. Monsieur, je vous felicite donc sur les deux points, ou consiste la capacité de l'homme, sçavoir L'Esprit & le Genie, & je souhaite que le public pour qui vous vous êtes donné tant de peines, vous fasse justice! Enfin, prospérez & soyez toujours heureux, Ce sont les voeux sinceres de

Monsieur

Votre

tres humble serviteur
J. PIPPING.

I. N. J.

CAPUT PRIMUM

§. I.

Neminem latet, recentiores, quos inter
Excell: Wolffius summo proximum oc-
cupat locum, inter prima ontis humanæ
cognitionis principia, principium, quod dicunt
rationis sufficientis retulisse, illiusque naturam,
veritatem, necessitatem ac utilitatem, distin-
cte ut explicarent, roborarent, vindicarent,
omnem dedisse operam. Tantum enim abest,
ut suis demum temporibus Ill: Leibnitiis ad
incructandos atque commendandos varios erro-
res illud excogitaverit, scriptisque proposuerit,
ut potius Excell. Wolffio ipso tacente, in On-
tologia sua Latina §. 71. illo jam usus sit Ar-
chimedes, in stabilendis principiis staticis,
nec

nec non Confucius Sinensium Philosophus in
demonstrandis veritatibus moralibus. Ecquis
Philosophorum est, qui verum ut verum de-
fendens, neganti non adlegare studeat caus-
sam & fundamentum, quare ita sentiat. Hoc
vero ipso, ipsum, de quo loquimur, ratio-
nis sufficientis principium tacite insinuat, ad-
probat atque confirmat. Interim ut hæc Ill:
Leibnitio laus propria manet, quod primus
huius cognitionis humanæ principii expressam
& distinctam fecerit mentionem in Theodicea
§. XLIV. & diligenti veterum scriptorum Phi-
losophicorum lectione, atque circumspècta ad
res obvias quasque adplicatione, ejus per o-
mnem philosophiam utilitatem atque necessita-
tem attenderit: Ita Excell. Wolffius pro eo, quo
pollet, judicii acumine & ingenii, debita hac laude
etiam non est defraudandus, quod hujus prin-
cipii veritatem rationibus certis atque indubi-
tatis probare allaboraverit.

§. II.

Ipsum, de quo nobis sermo est, principium
hæc propositione complectitur: Nihil est si-
ne ratione sufficiente: vel quicquid est, ra-
tio.

tionem habet sufficientem. Quod ut ne in
perversum ab iis, qui ex præjudicatis opinio-
nibus multa, ex veritatis vero convictione pau-
ca, ne dicam nulla dijudicant, detorqueatur
sensus, antequam ad alia progredior, hic
monendum duco ex mente Philosophorum,
illud defendendum, quod illorum sententia
huc redeat. Nulla res, quæ existit aut exi-
stere olim aliquando concipitur: quæ ab ente
sapiente atque prudente peragenda suscipitur,
peragitur aut jam peracta examinatur: quæ de-
nique per attributum aut modum enti alicui
inexistentem repræsentatur, ita est comparata,
ut ex nihilo, cui nulla notio respondet, exi-
stere, fieri aut concipi possit. Quam ridicu-
lum enim est cogitare, illos statuere, nihil
esse reale quid & id, quod omnium veri-
tatum contingentium rationem sufficientem in
se contineat; tam alienum enim est a vero,
quod rationis sufficientis nomine indignant i-
psam animæ facultatem, nexum rerum per-
spiciendi, ita ut rationis humanæ dictamini o-
mnia subjicerent, aut etiam sibi persuaderent,
nihil esse, aut existere posse, vel etiam ut

verum admittendum, quod rationis perspicientiam fugeret, aut ex illa unice non sit iudicandum. Nam & ipsi intellectus imbecillitatem agnoscunt, multaque esse, quæ ignoramus, palam profitentur. Minime autem per vim & malitiam illud principium eo est contorquendum, ac si ratio sufficiens denotet causam, existentiam, actum, vel possibilitatem alicujus rei necessitantem, unice determinantem, & in omni quocunque casu sine omni formidine oppositi indubitato certam. Saniora quisque deprehendet, cui volupe est, vel Excell. Wolffii & Bulfingeri evolvere scripta,

§. III.

Ratio, in hoc principio dicitur *id*, unde intelligitur *cur aliquid sit*, sive ut Excell. Bulfingerus in comment; de orig. mali §. LXV. D. lucid. §. LXX. notionem hanc interpretatur & explicat, est id quod responsum præstat intelligibilem ad quætionem quare res sit potius, quam non sit, sit hoc modo, non alio. *Sufficiens* autem audit, simulac ipse quis vel etiam alter nihil in re vel in iudicio, de re quadam prolato, deprehendit, quod non ex concepta aut cum aliis communicata ratione facile
pos.

possit intelligi, saltem intelligi, videatur. Ut ergo res vel actio fieri possit, sufficiens est ratio, si ad rem vel actionem ipsam, ut fieri possit, non plus requiritur, quam adest, quidque ad agendum movet. Equis vero id æquum, justum ac licitum non censet. Si ratio, quare quid adprobet vel aversetur, illi repræsentat motivum, quo ad evitandum in actione & inducendum per actionem reatum, non plus requiritur, quam adest, adeoque sufficit non solum ad sanum de licito & illicito judicium ferendum, verum etiam ad illud peragendum, hoc vero fugiendum.

§. IV.

Aurei hujus principii applicatio ad regnum naturæ vel materiale fit, cum, toto animo, mirificum nexum, in hoc regno obvium, cogitamus. Omnia, quæ oculis nostris obversantur minima cum maximis, eo vinculo a sapientissimo Numine sunt connexa, ut unum alteri interserviat, adeo ut ex eorum usu, quem sibi invicem præstant, ratio insufficientis, quare res sit potius quam non sit, sit hoc modo, non alio, facile cuique pateat. Vastissimum,

corpus solem, si consideremus, non uno, sed multis modis rationem existentiae suae manifestam reddit. Nostram planetam quam incolimus, reliquaque corpora opaca radiis suis magnifice illuminat, iisque calorem praebet jucundissimum, ut ea, quae in iis per hyemem mortua quasi fuerunt, reviviscant, suosque de novo fructus pro specie sua proferant. Sapientiae, Potentiae, DEIque bonitatis optimus sane testis sol est. Ex peculiari solis usu, quo sine terra nostra non possit sibi semper constans esse, occasionem sibi sumere sapientes Ethnici, solem pro D^{EO} salutandi, colendi. Pli-
 "nius libr. 2: Cap. 6. Eorum, Planetarum,
 "medius sol fertur amplissima magnitudine & po-
 "testate, nec temporum modo terrarumque,
 "sed siderum etiam caelique rector. Hunc mun-
 "di esse totius animum ac planius mentem, hunc
 "principale naturae regimen ac numen, credere
 "debet opera eius aestimantes.

§. V.

A Maximenis licet sententiae non subscriba-
 mus, omnes nempe rerum causas infini-
 to aëri deberi, ut de eo refert Augustinus de
 ci.

civitate DEI Lib. 8. Cap. 2. aëris ramentum usum
 magni facimus. Fluidum hocce corpus, quod
 ubivis locorum reperitur, ubi nihil videtur,
 multos ob fines a DEO creatum esse, testa-
 tur Johannes Ray in Libro suo Gloria DEI no-
 minato. C. 5. §. 57. his verbis in versione ger-
 manica, Die luft dienet uns und alle Thieren um
 dieselbe einzuhauchen, zumahlen sie in sich ha-
 get das feuerzeug und werck, dadurch die lebens
 flamme erhalten wird, welche ohn die luft gar
 geschwind wurde erschwächen, und gar ausgehen.
 seqq. In nota ad hæc verba ita disserit Calpa-
 rus Calvör, Die luft ist ein rechtes wunderwerck
 der natur. Sie ist deswegen von dem Schöpffer ge-
 macht, auf das sie sey alma nutrix creatura-
 rum totius globi terraquei. Sie ist demnach eine
 allgemeine matrix und mutterleib, welcher sich
 mit allen natur Saamen und kräftern impragnir-
 ren und schwängern lässet, indem si ist ein com-
 mune receptaculum, darinnen aller sternens licht,
 und kraft, des gantzen Erdbodens und aller dieser
 geschöffe ausdampffungen auffangen und einge-
 schlossen werden, ist darzu sehr subtil und durch-
 dringend, damit si also durch die aller kleinsten
 poros,

poros so ihr zu dienste der schöpffer in allen sublunari-
 rischen körpern, zuörderst in den vegetabilischen
 und animalischen Reich in großen überfluß geöff-
 net, in die innerste grund puncte der körper und ge-
 schöpffe hinein dringen, und in dieselbe allen ih-
 ren vorrath und kraft wie die saugamme die milch
 in des kindes mund und hertz eindrucken und
 eingießen möge. Und damit solches um desto nach-
 drücklicher und heilsamer geschehen möge, ist sie
 ein weber, Paus oder luft Rohr und Blasebalg,
 welcher ohn aufhören durch sein states bewegen
 und blasen durch die von GOIT aero behuff ge-
 machte werckzeuge das calidum immotum und le-
 bens flamme aufblaset, damit das eingeschaffne
 lebens oel, Balsam und Fruchtigkeit das geblüt
 und dergleichen in states umlauß erhalten, mit die-
 sen lebens saft die zu corruption geneigter glieder,
 und Theil der Körper continuirlich humectiret,
 und solcher gestalt von der Faulniß verwaret wer-
 den. Sie ist aemnach ein universalis vectis natu-
 ra, damit sie ihre vornemsten sachen und wercke
 hebet, treibet und beweget. Die luft ist auch zu
 solchen officis ganz willich, vird gern ein com-
 munis naturæ famulus ac minister, gestalt dann
 auch

9
auch die Weisheit, Güte und Allmacht des primi
Motoris, damit sie um desto stattlicher, kras-
tiger und beqvamer mächte solches wverck in de-
nen Geschöpfen der Erde und Wasser ku-
gel verrichten, so hat er den globum terraqueum
mit der atmosphera als mit einem großen weit
expandirten, zarten seidenen Tuch oder Flohr um-
hüllet, eingewickelt, und um und um bewunden,
darinn dann die Erd und Wasser kugel mit vä-
terlicher unterstützung der allmächtigen kraft hand
des Schöpfers schwebet wie dem dotter in dem
Ey, oder wie das kind in mütterleibe umfassen
und getragen vvirtd, um desto füglicher das müt-
terliche geblute, und leben kraft einzusaugen und
in sich zu ziehen.

§. VI.

Montes si vel antevelpost Diluvium demum exi-
stere cœperunt, eorum ulus tamen singu-
lars rationem eorum existentix indicant. Ad
aqvationem terræ quid conferant, satis super-
que Dissertatio de hoc argumento sub Præsidio
max. Rev. Doct. BROWALLII, Fautoris mei & Pa-
troni

troni ad cineres usque colendi, devenerandi, nuperrime publici juris facta quemque docet. Experientia testatur, in cacuminibus montium ventos majori cum vi quam ad radicem agere. Montes itaque vehementissimis ventis resistunt eosque dissipare valent, unde non leve sane hominibus commodum resultat. Calorem in locis inferioribus augent, cum reflectione radiorum solarium. Multos alios usus tacendo praterire lubet

§. VII

Ventorum existentiae rationem, si denique cogitemus, usus eorum non exigui promanant. Per ventos, vapores in aëre versantes feruntur de uno in alterum locum, partim separati partim in nebulas congregati, unde fit ut etiam ista terræ loca pluvius madefiant, quæ alias iis carerent. Hac de re dicit ulterius Excell. Wolffius in Teleologia sua § 105 *Wenn wir demnach keinem wind hatten, so würden wir auch keinen rechten regen haben der genung wäre das truckene und dürre Erdreich durch zu*
weio

11
weichen wie es der vwachstum der Pflantzen er-
fordert. §. 106. Aller vortheil den wir von
der veränderlichen vwitterungen auf dem Erdho-
den haben, müssen wir dem vvinde als ihre
hauptursache zuschreiben Quem ulum ne præ-
stant ventus navigantibus, qui si cessareat, de
commercio etiam actum esset. Pluribus exem-
plis principii nostri præstantiam atque dignita-
tem in materiali regno urgere nolumus. Plura
qui desiderat ad Excell. Wolff. Teleologiam, Ray
Gloriam Dei & Nieuventyt Recht gebrauch der
Werta Beschawung ablegamus.

CAPUT SECUNDUM.

§. 1.

PRincipii rationis sufficientis adplicationem
ad regnum immateriale quod attinet, eam,
hoc in capite, ad actiones modo animæ hu-
manæ liberas, facimus. Ea animæ est natura
atque indoles, ut ex bono repræsentato in il-
la appetitus, hocce bonum obtinendi, emer-
gat, malum vero, quatenus statum ejus minime
perficiat, sed destruat, aversetur. Hoc ita, de

11
scribit Excell. Bülfingerus dilucid. philos. §
‘CCXCII, si bonum aliquod nobis repræsentatur,
‘ut nobis congruum & abiens, sed quod obti-
‘neri possit, vel debeat: oritur in animo co-
‘natus illud obtinendi. Si malum ut præsens
‘vel futurum, oritur conatus illud avertendi aut
‘præcavendi. Prior appetitus dicitur, posterior
‘aversatio. Uterque aut ex repræsentatione boni
‘malive distincta oritur aut confusa; Ex cogni-
‘tione intellectuali aut sensuali: illo casu appe-
‘titus rationalis audit, hoc sensitivus. In Aca-
‘demia Regia Carolina Londini Scanorum quam
vehementissime mota olim fuit quæstio, an non
anima habeat facultatem se determinandi ad
malum quæ malum. Hujus sententiæ, defenso-
res hoc modo argumentabantur, omnes idæ
passivæ sunt, idæ mali æque est passiva ac i-
dæ boni, quod passivum est non habet facul-
tatem quod activum est determinandi, ergo a-
nima, quatenus facultate activa gaudeat, pot-
est determinare se ad malum vel velle malum,
quæ malum. Omnes vero nostri temporis phi-
losophi experientia nixi affirmant: quicquid ap-
petimus, appetimus sub ratione boni. Qvic-
qui

quid averſamur, averſamur ſub ratione mali. Motiva adeoque animæ ſemper inelle volitionum & nolitionum, quod, pro more ſuo ſolito, perquam egregie ac erudite enucleavit Præclariffimus Dom. Mag. Heinricius hujus academiæ Regiæ Docens digniffimus, in diſſertatione ſua de libertate animæ principio rat. ſuff. contentanea, ſub præſidio Ampliff. atque Celeber. Profeſſ. Haſſel Fautoris & Patroni mei omni veneratione proſequendi, ventilata.

§. II.

IN caſu perfectæ æquivalentiæ, ubi motiva ſunt æqualia, voluntas perfectiffima neutrum eligit, ſuppone præferri B, negligi A, etſi æqualium meritorum ſint utraqve, foret enim in objectis æqualitas, in actione inæqualitas: itaque diſſenſus actionum & objectorum, quod vero nunquam a voluntate perfectiffima actionis cum objectis conſenſum conſervante fieri teſtatur prolixius Excell. Bülfingerus Lib. citato §. CCXCIX. Si quis me conjicere jubear, Crouſaz opponit, utrum numerus aureorum.
 quos

quos manu clausa teneo, par an impar sit, & ego temere parem esse numerum determinem; certe existit hoc meum decretum sine omni ratione. Huic objectioni eleganter respondit celeb. Canzius in Ontologia sua polemica p. 44. Tædet me inquit dissentientium causæ, si graviora exempla, in quibus sine omni ratione eligamus, allegare, ut sane videtur, nequeant. Sed & hoc decretum mentis, quo parem esse numerum affirmamus, nec impari, præpollentem rationem habet, quamvis non ab omnibus animadvertam. Primo conijcere juberis, parne sit numerus an impar? deinde explores te ipsum, annon ex vultu, manu, reliquisque judiciis, quis determinate numerus teneatur, par, an impar coniectari queat. Tertio, cum quousque satis videtur, te examinasti, & nulla præpollens ratio pro alterutro, sive pari, sive impari, animo occurrit: tum cogitas: perinde est quem sumam cunqve. Cum igitur quarto ultima cogitatio de pari animum occupaverit, idcirco parem esse numerum pronuntias. Impossibile est, ut pa
rem

15
rem esse illum numerum pronunties, nisi ante
proxime de pari cogitaveris.

§. III.

ANimam nihil velle sine ratione vel motivo firmo satis nititur talo. Cum in se ipsam anima non physice sit determinata, alias non libera & indifferens esset, rationem adesse debet hujus determinationis ad hoc objectum, ad quod ante non erat determinata. Gradus rationum impure objectivarum, quas Cel. Canz. in Ontologia sua syllogistico dogmatica indicavit hic transcribere lubet, Infimus rationum impure objectivarum gradus, agere ob bonum spurium ex fine tum operis, tum operantis sibi agenti afferendum, idemque paulo execrabilius. Huc pertinet homicidium dolum, quod quis, sine operis i. e. lethali vulnere ratione & sine operantis i. e. cum occidendi consilio, vindictæ causa quæ bonum spurium est, suscipit. Secundus gradus agere ob bonum spurium tolerabilius seu malum. Huc pertinet homicidium indirecte dolum; quod quis sine ope-

operantis non intendit; sed bonum modo voluit spurium tolerabilius, vindictæ ergo, nempe vulnerationem simplicem non letiferam, quam tamen sine operis, letifer ictus, quia verbera non dantur ad mensuram, secutus est. Tertius gradus est, agere ob aliquod bonum spurium, quod forte fortuna & per accidens sequatur aliud malum, ex fine operis multum nocens. Huc pertinet homicidium cusposum. Si quis feras in sylva, invitis legibus venetur & hominem sub veprete dormientem pro fera occidat. Quartus gradus est non agere ob bonum spurium, nec tolerabile; Sic tamen agere ut sine operis accidentali, aliis noceatur. Huc pertinet homicidium casuale. Si quis insidiis a tergo obrepentem, securi feriat. Quintus gradus est agere ab bonum verum sed sibi modo afferendum, quod sequatur ex fine operis accidentali, pro aliis certa utilitas. Veluti si quis officio suo orbatus piscetur, & anulum alterius aureum in aqua amissum forte reperiat, ac restituat. Sextus gradus est si quis ob bonum verum, sed sibi maxime afferendum, agat, quod tamen excipiat, sine operis per se

se, magna pro aliis utilitas. Ut si principes pecuniam multam pro familiae splendore erogent, ut opifices, mercatores, quod redimant, pro alimento nanciscantur. Septimus gradus est si quis agit ob bonum sine quidem principali sibi afferendum, sine autem minus principali aliis quoque profuturum. Veluti si quis in magistratu justitiam administret, sed estimationis potissimum suae causa. Octavus gradus eorum est, qui sine principali agunt ob bonum aliis profuturum, ut sine tamen accessorio, minus principali ipsimet commodo quoque afficiantur. Sic & Christiani, licet in agendo, gloriam Servatoris principali consilio, propositam habent, suae tamen quoque saluti, eodem negotio, consulere volunt. Nono gradui illi insistant, qui ob bona vera, aliis afferenda, nec sive sine principali, sive minus principali, sibi profutura, agunt, hoc tamen fate id faciunt, ut sine operis, licet non operantis, maximum sibi concilient commodum. Huic gradui coelites insistant, missi ob servitia fidelibus praestanda, nec, nisi horum salutem, intendentes; eo ipso tamen, ut eorum aeterna

felicitas semper fiat illustrior, effecturi. Quo-
usque igitur perfectio sive vera, sive spuria,
sive sine operis, sive sine operantis, agenti
conciliatur: rationes objectivæ impuræ sunt.

§. IV.

His in levissimis pagellis ea nunc habes L. B.
quæ, hac vice, meo nomine typis vulgari,
constitui. Indulge L. B. brevitati opellæ, cum
plura facile invenias apud illos Auctores, qui-
bus hæcæ lineolas debeo. Quod reliquum est,
benigam a Te censuram L. B. submitte mihi
expetens, in gratiam Tuam perennem, me com-
mendatum ut habeas, volo.

